

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד
ר'
משה שניצר
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

האשה
החשובה רודפת
צדקה וחסד
מרת
רודה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א ♦ לע"נ הר"ר מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

בס"ד, י"ז כסלו תשפ"ב

מסכת תענית ט' ט"ו ♦ ערלה ג', ט' - ביכורים א', ד'

גליון מס' 1174

השבוע בגליון

- ♦ האיסור להתענות בשבת
- ♦ "כבוד שבת עדיף מאלף תעניות"
- ♦ מדוע הנכרים הקדמונים בכו בשבת?
- ♦ מתי צריך לבקש גשמים בברזיל?

- ♦ איך מקבלים תענית יחיד, והשיבוש בסידורים
- ♦ המתענה בלא קבלת תענית - מצער עצמו לחינם
- ♦ כיצד אדם חלוש יקבל על עצמו תענית?
- ♦ תעניות גשמים בימינו

בשורה לקוראי הגליון!

ניתן לקבל את הגליון בדוא"ל מידי שבוע חינם
להצטרפות: meorot@meorot.co.il

דבר העורך

החלטה של ילדה

עיניו הסגורות למחצה דמעו.

קין שמש חלושה הרהיבה עוז לחדור דרך הצורה ולפרסם על ראשי ילדיו, תשעה במספר, כמבקשת למלא את החמימות של האב, שעוד מעט תינטל ותעלה לשמי רום.

האמא לא היתה מסוגלת להשתתף במעמד. גם היא חולה היתה ומאושפזת בבית חולים. נגד עיני ילדיו, שהקטן שבהם בן ארבע, עצם הרב אעפל את עיניו וכעבור דקות אחדות איבדה העיר קסל את השוחט המסור שלה.

קסל תמצא לעצמה שוחט, ואם לאו, ימצא פתרון אחר לתצרוכת הבשר, אך ילדיו איבדו את ביתם לעד. על פי החוקים ששררו בגרמניה באותם ימים, הובלו תשעת הילדים לבית יתומים ממשלתי. בהשתדלות עסקני הקהילה פונה עבורם מקום במוסד יהודי, בעיר נירנברג הסמוכה.

חלפו ימים אחדים ושבת קודש פרשה את כנפיה על היתומים הטריים.

קשה.

אבל היה להם אחד את השני, יש בכך משום נחמה פורתא, בהתקבצות בצוותא ותליית עיניים מלאות תקווה זה בזה.

בעיצומה של סעודת ליל השבת נכונה להם אכזבה מרה. אחד האחראים ניגש אל שולחן מרכזי ובטקס

דף יב/א אמר שמואל כל תענית שלא קיבל עליו מבעוד יום לאו שמייה תענית

איך מקבלים תענית יחיד, והשיבוש בסידורים

תענית ציבור אין כל יחיד צריך לקבל על עצמו, התענית חלה על כל הציבור והכל חייבים להתענות (שולחן ערוך או"ח סימן תקס"ב סעיף י"ב).

כפי שאנו לומדים במסכתנו, כל אדם המבקש לכפר על חטא ועוון שנכשל בהם יכול להתענות תענית יחיד, כמו גם המבקש שתקבל תפילתו שתוסר מעליו צרה הממשמת ובאה עליו. על כך אומר שמואל, כי כדי שהמנעותו מאכילה תחשב "תענית", עליו לקבל על עצמו את התענית לפני כן. הרי"ף מבאר, כי הלכה זו נלמדת מן הפסוק (יואל א/ד) "קדשו צום". כלומר, עליו לקבל על עצמו תענית לפני תחילתה וכך נפסק להלכה (או"ח שם סעיף ה' ובמשנה ברורה שם).

רוצה, איפוא, יהודי "לקבל" על עצמו תענית. מה בדיוק עליו לומר?

"הרי אני בתענית יחיד מחר": השולחן ערוך (שם סעיף ו') כותב, כי יאמר: "הריני בתענית יחיד מחר. יהי רצון שתהא תפילתי ביום תעניתי מקובלת". מה משמעותה של קבלה זו ועד כמה היא מחייבת? המתענה בלא קבלת תענית - מצער עצמו לחינם: האחרונים מבארים, כי קבלה זו מוגדרת כ"נדר מצווה" - עצם האמירה לעשות מצווה מסויימת מחייבת את האדם [לפיכך, גם אם מהרהר בלבו דברים אלה, הרי הוא מקבל על עצמו תענית - שולחן ערוך שם ובמשנה ברורה ס"ק ל"א]. הלבוש (שם) כותב מפורשות, כי המבקש לקבל על עצמו תענית "צריך לקבל עליו בנדר לשם מצווה", ואם לא עושה כן אין התענית נחשבת לו כמצווה ואין היא אלא כ"מפוח מליא זיקא" - נאד מלא רוח, ואדרבה, המתענה ללא שקיבל על עצמו את התענית בנדר, נחשב חוטא, כי ציער את עצמו לחינם!

יש לציין, כי לדעת רבים מן הראשונים קבלת תענית אינה נחשבת נדר גמור, שהמפר אותו עובר על איסור תורה, אלא זו קבלה לקיום מצווה ועל המתחייב בתענית יחיד חלה חובה כתענית ציבור שחייבו חכמים (ראה בהרחבה בערוך השולחן או"ח שם סעיפים ה'-ז').

"מקבל תענית - בלי נדר"... והנה, הפותח סידורי תפילה שונים יגלה, כי בנוסח קבלת תענית יחיד התווספו שתי מילים - שמקבל על עצמו תענית "בלי נדר"! שינוי זה נעשה עם השנים ורבים דנו בו וציינו כי שיבוש הוא ואינו נכון! אדרבה, תענית יחיד אפשר לקבל רק על ידי נדר, והאומר כי מקבל תענית "בלי נדר", לא אמר ולא כלום (ראה שו"ת שבט הלוי ח"ח סימן ק"ל; אבן ישראל, להגר"י פישר זצ"ל, ח"ז סימן כ"ה ועוד).

לעילוי נשמת

ר' **יעקב מנחם אדורם** ז"ל ב"ר בן-ציון וגיטל פרידמן הי"ד

נלב"ע כ"א בכסלו תשס"ג **תנצב"ה**

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **פנחס יוסף איצקוביץ** ז"ל

ב"ר אברהם ז"ל

נלב"ע ט"ז בכסלו תשנ"ט

תנצב"ה

לעילוי נשמת

הרה"ח ר' **מאיר ברסלויצר** ז"ל

בן הרב מנחם מנדל זצ"ל נלב"ע י"ט בכסלו תשמ"ד
וזוגתו מרת **בלומה רבקה** ע"ה
בת הר"ר מנחם ראובן ז"ל נלב"ע י"ז בכסלו תשנ"ח
תנצב"ה

הונצחו ע"י בנם ידידנו הר"ר **חיים דוד ברסלויצר** ומשפחתו שיחיו - רמת גן

לעילוי נשמת

הרב **יחזקאל הרטמן** ז"ל

ב"ר שלום ז"ל

נלב"ע י"ח בכסלו תשל"ז

תנצב"ה

תענית יחיד חלה, איפוא, על ידי קבלת תענית באופן מוחלט, המחייב את המקבל להתענות. אכן, בנוסח התרת נדרים בערב ראש השנה אנו אומרים: "הרי אני מוסר מודעה לפניכם, ואני מבטל מכאן ולהבא כל הנדרים... **חוץ מנדרי תענית בשעת מנחה**". כי אם מלכתחילה מבטל את נדרו זה, אין צומו נחשב "תענית".

כיצד אדם חלוש יקבל על עצמו תענית? מה יעשה אדם חלוש, שחשקה נפשו עד מאד להדבק בקונו ולהתענות כדי לפשפש בדרכיו, אך הוא חושש כי גופו החלוש לא יעמוד בצום וימצא את עצמו מבטל את נדרו!

תנאי לפני קבלת התענית: החיד"א (מורה באצבע סימן ג' אות קכ"ז, ובספר עבודת הקודש) מייעץ, כי יאמר בעת קבלת התענית, שמקבל על עצמו תענית בתנאי, שאם יאמר את המזמור "לדוד ה' רועי לא אחסר", יוכל להפסיק את תעניתו. בכך הרי הוא מקבל על עצמו תענית גמורה, אך ככל דיני התורה אפשר לעשות תנאי, שאם יארע דבר מה מסויים, יתברר מלכתחילה כי הנדר לא נגדר כלל ועיקר. אכן, בסידורים של בני עדות המזרח נדפס נוסח זה למקבל על עצמו תענית יחיד.

מאידיך, החתם סופר (חידושי חתם סופר, עבודה זרה לד/א ד"ה מתענין) כותב בשם רבו "פה קדוש, מורי הגאון, חסיד שבכהונה מה"ו נתן אדלר זצ"ל", כי המקבל על עצמו תענית באופן זה, אינו נחשב לו ליום תענית שלם, כי תענית זו תלוייה ברצונו של המתענה, ואין היא אלא בדרגת "תענית שעות", שאדם מקבל על עצמו תענית לשעות אחדות. אף זו "תענית", אך אין היא בדרגתה של תענית יום שלם [ועיין עוד בהרחבה בספר בירור הלכה ח"ו על סימן תקס"ב].

דף יב/ב עברו אלו ולא נענו

תעניות גשמים בימינו

במסכת תענית אנו לומדים על סדר התעניות שיש לערוך בתקופת עצירת גשמים. תחילה מתענים יחידים, אחר כך מתענים הציבור תענית רגילה - מבוקר עד ליל. אם לא נענו - מתענים הציבור תענית גמורה מעת לעת, ככיום כיפור ותשעה באב, ואף נוהגים בהן כל חמשת העינויים, רחיצה, נעילת הסנדל וכו'. אם אף בכך לא נענו, מוציאים תיבה לרחובה של עיר, ונותנים אפר בראש ארון הקודש.

זה דורות רבים שאיש אינו זוכר מתי נקבעו תעניות ציבור כסדר המבואר במסכתנו, בעטייה של עצירת גשמים. מדוע?

התעניות בחור"ל שונות: ובכן, בטרם ניגש לדיון זה, עלינו לברר ולהבין את דברי שמואל בסוגייתנו (יא/ב): "אין תענית ציבור בבבל". כלומר: מלבד בארץ ישראל, אין גוזרים על הציבור תענית גמורה, הלא היא תענית מעת לעת, וכך פסקו הראשונים והשולחן ערוך (או"ח סימן תקע"ה סעיף י'). מה טעם? הראשונים מבארים, כי רק בארץ ישראל היו דיינים סמוכים, שנסמכו איש מפי איש עד משה רבינו, ובכחם של אלה בלבד לקבוע תענית ציבור מעת לעת. נמצא, שסדר התעניות שבמסכתנו, אינו נוהג בחוץ לארץ במלוא חומרתו, וכל התעניות הן מן הבוקר עד הערב בלבד.

אחר ידיעה זו נתמקד בדברי הברכי יוסף, אשר גם הוא עסק באריכות בדיון שבו פתחנו - מדוע בזמננו אין קובעים תעניות ציבור על עצירת גשמים. את דבריו הוא פותח בעדות מעניינת: "שמענו מזקני ערי הקודש ירושלים וחברון... שאירע בימיהם עצירת גשמים", ונהגו תעניות ציבור כסדר המבואר במסכתנו. אך הוא מפקפק בדבר: "ולבי מהסס", שהרי בראשונים מבואר, כי רק בית דין סמוכים יכולים לגזור תעניות אלו, והרי בימינו גם בארץ ישראל אין בית דין סמוכים.

"שליחותיהו קעבדינן": לאחר שהוא נושא ונותן ארוכות בדבר הוא כותב, כי יתכן שאפשר להסביר את ההבדל בין ארץ ישראל לחוץ לארץ באופן הבא: ידועה הקביעה כי "שליחותיהו קעבדינן" [את שליחותם אנו עושים] - במקרים נדירים שהגדרותיהם נקבעו על ידי חז"ל, הדיינים שבכל דור ודור רשאים לפעול כדיינים סמוכים, מפני שהם אינם פועלים מכח עצמם אלא בשליחות הדיינים הסמוכים מן הדורות שעברו.

אחת האפשרויות לשימוש בכלל זה היא, כאשר מתרחש דבר שכיח הגורם לחסרון כיס. עצירת גשמים שכיחה בארץ ישראל, ובהתרחשותה נגרם חסרון ממון לרבים, כי המחירים מאמירים, ולפיכך יש בסמכות חכמי ארץ ישראל לגזור תענית על הציבור באמצעות הכלל "שליחותיהו קעבדינן".

כל זאת בארץ ישראל, אך בחוץ לארץ יש מקומות שאין בהם עצירת גשמים כלל, ולפיכך קבעו חכמי הדורות כי בחוץ לארץ אין להשתמש בכלל "שליחותיהו קעבדינן" כדי לקבוע תענית גשמים, לפי שלא אבו לחלק בין מקום למקום בחוץ לארץ.

רבינו הגאון רבי יחזקאל לנדא זצ"ל, עסק גם הוא בתעניות גשמים, במענה ליהודים שהתגוררו במקום שבו עונת הגשמים היא בקיץ. החל הקיץ ומטר אין. מקצתם אמרו כי יש להתחיל לערוך תעניות כסדר המבואר במסכתנו, ואחרים טענו, כי סדר התעניות נקבע למקום שבו יורדים גשמים בחורף ולא בקיץ.

השאלה שוגרה אל בעל נודע ביהודה (שו"ת מהדורא קמא סימן ל"א) שהצביע בפניהם על דברי הרשב"א שהובאו במגן אברהם (ס"ק ט) כי במקום שבו עונת הגשמים היא אחר חג השבועות - מתענים כסדר המבואר במסכתנו.

אין ידוע מתי מתחילה עונת הגשמים: אחר שנענה לשאלתם, מרחיב הנודע ביהודה וכותב: "ואף על פי כן אני אומר, גם במדינותינו [הונגריה/צכוסלובקיה - פראג], בעוונותינו הרבים מצוי מאד

חגיגי הדליק נרות שבת... הם השפילו עיניהם והבינו, כי המוסד משתדל לשמור על מנהגי היהדות, אך הוא מתיר לעצמו גמישות במועדי קיומם.

סבל על סבל ניחת עליהם. רגילים היו מבית אבא ואמא להקפיד על קלה כבחמורה. אך מה יעשו יתומים קטנים ומסכנים? לאן ילכו ואנא יפנו? זה על זה הביטו בהשפלה כאובה והשלימו עם המציאות.

כולם, לבד מאחות אחת. קטנה אך נחרצה. אומללת אך מפוקחת להחריד. היא לא הסכימה. בת חמש וחצי היתה באותו ליל שבת, עת הודיעה חד-משמעית לאחיה, כי בבוקר יום השבת היא תטנוש את המקום.

שעות ארוכות ניסו אחיה לשכנעה, כי אך תחלוף תקופה, יגדלו ויתבגרו וימצאו משכן אחר, אך לשווא. היא אינה מוכנה.

בבוקר יום השבת צעדה הילדה היתומה בפסיעות קטנות מחדרה אל שערי בית היתומים, התגנבה החוצה בדרך לא דרך ויצאה לרחובה של עיר לחפש בית נוסט.

והיא מצאה.

בפתח עזרת הנשים עמדה הילדה מבוישת ונבוכה וחיפשה בית! לתומה חשבה כי עליה להציע תמורה עבור אירוחה, וכך ניצבה הזאטוטה חסרת הבית ואמרה לנשים שבאו להתפלל, כי היא מוכנה לסייע בעבודות משק בית, אם יתנו לה גג ומחסה... במשך תקופה ארוכה היא נדדה מבית לבית וממקום למקום, עד שהדי הסיפור הגיעו לאזניו של הגאון רבי ברוך קונשטט זצ"ל, לימים ראש ישיבת קול תורה, שהתגורר בהולנד באותם ימים, והוא ורעייתו הזמינו בחמימות את הילדה המופלאה לגדול בחיקם כבת המשפחה.

עם נסיעתה להולנד נותק הקשר בינה לבין אחיה ואחיותיה.

חלפו שנים. הילדה היתה לנערה ועלתה ובאה לארץ הקודש גם אחיה ואחיותיה עלו לארץ ישראל וקבעו את מושבם ברמת השרון. הם לא שכחו את אחותם הקטנה שבגרה, ומדי פעם היו מנסים לשכנע אותה לנטוש את שכונת מגוריה, בית וגן שבירושלים, ולהתגורר יחד עמם ברמת השרון. אך היא לא אבתה להצטרף אליהם, אחר שזה מכבר נטשו את דרך האבות.

חלפו שנים רבות, והיא זכתה לעמוד לפני נישואיו של בנה הצעיר.

בהתרגשות רבה נטלה שמונה הזמנות ושיגרתן אל שמונת אחיה ואחיותיה, וכה כתבה:

אח/אחות יקר/ה,
הנני מתכבדת להזמיןך להשתתף בשמחת הנישואין של בני הצעיר. ביום זה אשלים את פרויקט חיי - בניית משפחה יהודית, כפי שהורינו זכרונו לברכה היו רוצים לראות אותנו!"

צעד של ילדה - פער של דורות!

★ ★ ★

נותר רק לחשוב... "ואם" "ואם" אחד קטן מתוך רבים, ואם היתה הילדה מסכימה לשכנועי אחיה ואחיותיה, וממתינה מעט... היתה זוכה לגדל משפחה מפוארת בכרם ישראל!

ואם היתה הילדה מדחיקה את רגשותיה בקרבה ונותנת לדברים לחלוף על פניה.

"ואם" רבים מאד יכולים היו להתרחש, אך אחד מהם לא אירע, מפני שבאותו רגע בו עמדה על דעתה והבינה כי יש לעשות מעשה, היא קיבלה את ההחלטה הנחושה, ממנה לא זזה.

ביום ה', לא רבים מאיתנו נזקקים לעמוד בפני נסיגות קשים ומרים מסוג זה.

איש מאיתנו אינו יכול לדעת בוודאות מה הוא אותו מעשה קטן שישפיע גדולות ונצורות על הדורות הבאים. לו רק היינו יודעים כי אם נעשה כך וכך, נתווה לברכה ולהצלחה את דרכם של הדורות הבאים אחרינו - הון רב היינו משלשלים כדי להגשים את המעשה.

יהודי יקר! אם הנך סבור כי בהשתתפותך בקביעות בשיעור הדף היומי, הנך חורט בנפש

ילדיך הצעירים את הידיעה שהתורה היא מרכז חיך, למענה נולדת ועבורה אתה חי - אינך טועה. **להצטרפות לאחד מאלפי שיעורי הדף היומי בכל העולם, הנך מוזמן לפנות למוקד מאורות הדף היומי טל: 03-5775333**

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק, פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף ט/א ובחנוני נא בזאת

דווקא במעשר הותר הנסיון

פעם ישבו כמה מגדולי הדור, נשאלה שאלה לפניהם - מפני מה דווקא במעשר מותר לנסות את ה' ענה בעל סמיכת חכמים (ראה בספרו דף ט/א): מעשרות יש ליטול מהמנוי והמדוד [כאמור באבות א/טז - שאין לעשר מאומד הדעת], ומניין ומדידה גורמים לחוסר ברכה, שהרי אין הברכה שורה אלא בדבר הסמוי מן העין (לעיל ח/ב). נמצא שדווקא כאן בולטת ביותר הבטחתו יתברך שתשרה הברכה, נגד מה שראוי היה להיות ולפיכך איש לא יאמר שהברכה במקרה באה...

דף י/א התחילו היחידים מתעניין

גונב דעת עצמו

פעם אמר המגיד מקוזניץ בהתייחס לסגפנים שאינם ברי הכי: **חמור** זה היושב בתענית משבת לשבת מזה האומר שהוא יושב בתענית אך בהסתר הוא אוכל ושותה. שהאוכל בסתר הרי הוא גונב דעת הבריות בלבד, ואילו המתענה גם בסתר הרי הוא גונב את דעת עצמו...

בהרבה שנים עצירת גשמים... ואף על פי כן מעולם לא שמענו לעשות סדר י"ג תעניות, אלא דרכנו להתרצות בתחנונים ובסליחות ובקשות וגוזרין תענית אחת או שתים לפי הצורך. אבל תעניות של סדר המשנה מעולם לא שמענו. וטעם הדבר, שאנו סומכים על תשובה... של הרשב"א... שאם ירדו גשמים בפעם הראשונה שצריך לירד גשם, לא נאמר כלל דין המשנה! הוא אומר, רק אם מתחילת עונת הגשמים לא ירד גשם כלל, או-אז אמורים סדרי התעניות שבמסכתנו.

מאחר שלא ידעו בדיוק באיזה תאריך מתחילה עונת הגשמים, לא היה בידם לקבוע תעניות כסדר המשנה.

בהתייחסו הלכה למעשה לגבי ארץ ישראל, האם יש להתענות בה תענית גשמים מעת לעת, כותב המשנה ברורה (סימן תקע"ה ס"ק כ"ה), כי "האחרונים מסתפקים בדבר", אך אינו מתייחס לתעניות בארץ ישראל, כשאין גשמים כלל. ולכאורה אין עילה שלא יתענו בארץ ישראל, לכל הפחות כסדר תעניות הציבור של חוץ לארץ.

אולם, ראוי לציין, כי למעשה לא נהגו כן בארץ ישראל, כפי שמביא הכף החיים (שם ס"ק א) כי בספר התקנות והמנהגים של ירושלים כתוב לאמר, כי "בזמן גדול הדור האחרון, מוהר"מ סוזין זצוק"ל, שהיתה בצורת, עלתה הסכמתו שלא לעשות כסדר המשנה" (וע"ש שהביא כן גם משו"ת נחפה בכסף, ממעשה שהיה בשנת תק"ח).

דף יב/ב יפה תענית לחלום... ואפילו בשבת

האיסור להתענות בשבת

במקומות אחדים בש"ס נידונה התענית בשבת קודש.

בסוגיינתו נאמר כי אדם שחלם חלום רע בליל שבת, רשאי להתענות ביום השבת ויפה תענית זו לחלומו כ"אש בנעורת", ובמסכת ברכות (לאב/ב) אף נאמר, כי בכחה של תענית בשבת לקרוע גזר דין של שבעים שנה. מכל מקום, המתענה בשבת צריך לצום אחר כך ביום חול כדי לכפר על כך שצם בשבת וכך נפסק להלכה (שולחן ערוך או"ח סימן רפ"ח סעיף ד').

הדבר שיש לבררו הוא, כיצד מותר להתענות בשבת ולבטל את מצוות עונג שבת?

סכנת נפשות: יש שפירשו כי אדם שחלם כי נגזרה עליו גזירה ומתיירא מפני סכנת נפשות, הרי הוא כבמצב של פיקוח נפש (אחד הקדמונים מובא בתו"ש שמות טז/א ועיין גם באשכול ח"ב עמ' 1 בשם רה"ג שאפשר להבין כן במש"כ "מפני שהוא בסכנה"). יש מסבירים, כי אדם שליבו מר עליו מפני חלומו, אין לו עונג באכילה והנאה בשתייה, ואדרבה, כאשר מתענה "ומשים לבו שנקרע גזר דינו, אין עונג גדול מזה" (תשובת רה"ג באשכול שם "מפרשי רבנו...", "ע"ש שמפרש גם למה מ"מ עליו לצום על צומו ובנחל אשכול שם). תענית זו שונה מיתר התעניות, לפי שכל התעניות עיקרן ציון על הקורות אותנו בעבר, ואילו תענית זו עיקרה על העתיד, לקרוע את גזר הדין שנראה לו בחלומו (ראה עוד תורת משה על התורה לבעל חתם סופר פרשת ויקרא).

"כבוד שבת עדיף מאלף תעניות": אכן, תענית אחרת אסורה בשבת מכל וכל. באחד המפרשים הקדמונים מופיע ביטוי חריף, כי "כל היושב בתענית בשבת ועושה אותה כחול במזיד, אין לו חלק לא בעולם הזה ולא בעולם הבא!" (תו"ש שם). במדרש תנחומא (בראשית ג) כתוב: כי "אסור לישב בתענית בשבת, שאם חל י"ד [אדר] להיות באחד בשבת, אסור להתענות [תענית אסרת בשבת]... **וכבוד שבת עדיף מאלף תעניות**".

כך גם נפסק בשולחן ערוך ובפוסקים, כי אין להתענות בשבת, אף לא שעה אחת! כלומר, אין חובה לאכול ללא הרף, אלא שלא ימנע אדם מאכילה בכוונה תחילה לשם תענית (שו"ע שם סעיף א ומשנ"ב סק"א). היחידים שרשאים להתענות בשבת, הם אנשים שהתענית הפכה להם להרגל, עד שהאכילה היא עינוי עבורם (שם סעיף ג).

מעניין לציין, כי בעבר הרחוק קראו גורמים טועים להמעיט באכילה ובשתייה בשבת. הדים למאבקם של גדולי ישראל להותיר את מצוות האכילה בשבת על תילה אנו מוצאים בפירושו של רבינו בחיי (פרשת שופטים) הכותב, כי הנהיגם אחר הכוכבים והמזלות נהגים למעט בשבת באכילה ובשתייה ובענייני עונג אחרים, אך חכמת התורה, העולה על חכמת הכוכבים והמזלות גורסת להיפך: "החכמה הזאת [על פי הכוכבים והמזלות] אסרה אכילת הבשר ביום השבת ולמעט במאכל, ואנו נצטוונו שנתענג ביום השבת, לאכול בשר ולשתות יין וכל שיערב לנו, שנאמר, וקראת לשבת עונג... וברוך קל עליון אשר חנן אותנו דעה והשכל... ומנע אותנו מלטעות אחר הכוכבים והמזלות".

מדוע הנכרים הקדמונים כנו בשבת? דברים אלה מתבארים בדבריו של בעל ערוך השולחן (או"ח סימן רע"א סעיף י"א) הכותב: "ראיתי בקדמונים שהאומות הקדמונים היו יושבים בשבת בחושך ובוכים מפני שהמזלות של שבת מורים לרעה, והקדוש ברוך הוא ציווה אותנו להיפך, להדליק הרבה אור ולהתענג עצמנו להראות שאנו למעלה מהמזלות ואותנו לקח ה' להוציאנו ממערכת השמים".

גם רבי אברהם אבן עזרא מתרה על כך בפיוטו הידוע לשבת "כי אשמרה שבת ק-ל ישמרני" - "על כן להתענות בו על פי נבואי אסור, לכל מיום כיפור עונוי. הוא יום מכובד, הוא יום תענוגים, לחם ויין טוב, בשר ודגים. המתאבלים בו - אחור נסוגים, כי יום שמחות הוא ותשמחני".

גומרים ש"ס
ב-5 דקות ליום,
זוכים בשפע גדול

בברכת גדולי ישראל

... ובודאי בלימוד המשניות כלול כל התורה כולה"
מרן שר התורה מרן ראש הישיבה הגר"ה קנייבסקי שליט"א הגר"ג אדלשטיין שליט"א

להתנסות חינוך התקשר עכשיו: *3764

דף יד/ב כגון אנו דאפילו בתקפות תמוז בעינן מיטרא

מתי צריך לבקש גשמים בברזיל?

לפני יותר ממאה שנה התפתחה מחלוקת רבתי בארצות הדרומיות על אודות אמירת תפילת הגשמים. הדברים הגיעו לידי כך שקהל רב השתתף בויכוח התורני, זה אומר בכה וזה אומר בכה, עד שמספרים כי שכנים נכריים הזעיקו למקום כח משטרה והשוטרים עמדו משתאים, הם לא הצליחו להבין כי כל הויכוח נסוב על אודות זמן אמירת הגשמים.

חורף - קיץ, קיץ - חורף: כאמור בגמרתנו, יהודים הזקוקים למטר בימות החמה, מבקשים גשמים בברכת "שומע תפילה" ולא בברכת השנים. עם הגירת יהודים למדינות שבחצי הכדור הדרומי, ברזיל, ארגנטינה, ניו זילנד, אוסטרליה וכדומה, התעוררה שאלה מציאותית. בארצות אלה עונות השנה הפוכות מעונות השנה באזורנו. בעת שאצלנו, במדינות הצפוניות, שורר חורף, שם שורר קיץ, ולהיפך. היו שטענו, כי עליהם לנהוג כמנהג רוב העולם ולבקש גשם בקיץ שלהם, אז החורף בארץ ישראל, ובתקופת החורף שלהם לא לבקש גשם. אחרים טענו, כי עליהם להמנע מאיזכור גשמים הן בחורף שלהם והן בקיץ שלהם. בחורף, מפני שביתר העולם שורר קיץ, ובקיץ מפני שבזמן זה הגשם במדינותיהם הוא סימן קללה (פרטי הויכוח מובאים בשו"ת דברי אהרן ושו"ת דבר שאול).

היו מגדולי הרבנים שדימו את דינן של ארצות אלו, לנידון המפורסם על אודות בני מקום הזקוקים לגשמים לאחר תקופת החורף או לפניו, שלגביהם נפסק להלכה (שולחן ערוך או"ח סימן קי"ז), כי לא ישנו את מועדי בקשת הגשמים.

אולם, הגאון בעל שבט הלוי זצ"ל (שו"ת ח"א סימן כ"א, ובהוספות במהדורה החדשה), אשר נשאל על כך בשנת תשכ"א מגדיר ומבהיר, כי שני נושאים שונים לפנינו, ואין לערב ביניהם. השולחן ערוך עוסק בארץ שמפני סיבות שונות תושביה זקוקים למטר בתקופת הקיץ. עליהם נפסק כי לא יבקשו גשמים כנוסח התפילה הרגיל, ב"ברכת השנים", אלא ב"שומע תפילה" כי בקשתם חריגה. ברם, בני הארצות הדרומיות בהם אנו דנים, שם "ברצון יוצר בראשית נתהפך הטבע לגמרי מארץ ישראל, שבחורף הוא קיץ ובקיץ הוא חורף". כלומר, רצונם לבקש מטר בחורף ומעולם לא פסק איש כי אין לבקש גשמים בחורף!

הלכה למעשה הוא מכריע, כי ודאי בקיץ לא יזכירו בקשת גשמים העלולה להזיק, כפי שאנו לומדים במסכתנו שבקיץ אסור לבקש גשמים. מאידך, בחורף לא יבקשו גשמים בברכת השנים, כי סוף סוף לא מצאנו לכך התייחסות בתלמוד ובראשונים, כי בתקופתם לא היה ידוע על התיישבות יהודים בארצות הדרומיות ולפיכך בחורף עליהם לבקש על הגשמים בברכת "שומע תפילה", שהרי גם בני מקום הזקוקים לגשמים בקיץ, מבקשים על כך בברכת "שומע תפילה" [וע"ש שלפי דבריו מיישב באופן נפלא את דברי הרמב"ם].

דף יא/א היושב בתענית נקרא חוטא

את הסוס השאיר בחוץ

רבי ברוך ממזי"בז' לא נחה דעתו בכמה אנשים שהרבו בסיגופים ובצומות. אמר להם: זה הצם ואינו מטרה ומזכך את עצמו, דומה לאיכר היושב בבית מרזח ושותה לשוכרה, ואת סוסו הוא מניח לרעוב בחוץ...

דף יא/א אבני ביתו של אדם וקורות ביתו של אדם מעידים בו

אזניים לכותל...

כך נאמר בספר פחד יצחק (אות א-אוזן). **באיטליה** נבנו בתי סוהר בצורה הנדסית כזו, שאף אם האסירים מדברים ביניהם בקול נמוך מאוד עד שסובביהם אינם שומעים אותם, מכל מקום בבית המושל שמעיים הם היטב; שם מאזינים לכל מילה...

זהו, הוא מפרש, 'אזניים לכותל'...

ועוד, הוא אומר, כבר יש לנו ציור מוחשי למאמר חז"ל: "שמא תאמר מי יעיד בו אבני ביתו וקורות ביתו של אדם, הם מעידים בו"...

דף יב/א יחיד שקיבל עליו שני וחמישי ושני

מצבו של הרב...

מספרים כי פרנס עיירה אחת נשאל מה מצבו של הרב דמתא, האם הקהילה מספקת לו די צרכו. **ענה** ואמר:

ברוך ה' שהרב שלנו שיחיה נתן אל ליבו לצום כל שני וחמישי, אילולי זאת היה וודאי גווע ברעב...

דף יג/א כגון תענית חבר

סימן לצומות

מושלי משלים מסרו סימן לצומות כולם:

השחור והלבן, הקצר והארוך, האיש והאשה:

תשעה באב - השחור. ביום הכיפורים - הולכים עם בגדים לבנים. עשרה בטבת הוא צום קצר. י"ז בתמוז, שהוא בשיאו של הקיץ - ארוך. צום גדליה - קרוי על שם איש, ותענית אסתר - על שם אשה...

ותן חלקנו. דרך חדשה ללימוד שלך

לא בכל יום אפשר לצאת למסע חדש, מההתחלה. בימים אלו סיימו אלפי לומדי "ותן חלקנו" מחזור לימוד יומיומי של 12 שנים!... החלו את סבב לימוד הש"ס, יחד עם קטעי גמרא, הלכה והגות חדשים. זוהי ההזדמנות שלך לקבוע 'עיתים לתורה' לומדים כמה דקות חזכים בסיפוק רוחני עצום!

חודש ראשון התנסות חינם

קבע עיתים ללימוד < עכשיו > **3029***

לתרומות והנצחות משה טרייטל טל: 03-5775307
מוקד ההזמנות: 151-500-700-1

ת.ד. 471 בני-ברק | טל: 03-5775333 | פקס: 03-7601020
דוא"ל: E-mail: meorot@meorot.co.il

מאורות הדף היומי

